

מהלכות ומנהגי 'שמחת בית השואבה'

מיה שמחת בית השואבה

בימי חול המועד סוכות היו עושים שמחה גדולה ויתרה על שאר הרגלים לשאיבת המים לניסוחם ע"ג המזבח [והיא גם להודאה על הגשמים ובקשה לעתיד], ואע"פ שבכל ימות השנה היה ניסוך יין, מ"מ שמחת הניסוך המים בחג היא גדולה משום שהיא מורה על זמן ביאת המשיח, ושפע ללא גבול כמים, ולא כיון הנעשה בידי אדם. (פניני להורות נתן חדש תשרי עמ' קסג)

שמחת בית השואבה

חסידים ואנשי מעשה עושים לזכר שמחת בית השואבה להיות נעורים בלילות של חוה"מ ולהרבות בזמירות ושבחים ומריבים נרות בסוכה, גם בהרבה בתי מדרשות נהגו להרבות בנרות בתפילת ערבית וכו'. (משנ"ב סי' תקסב סק"ב)

למי מיועדת שמחת בית השואבה

הרי כבר כתב הרמב"ם (פ"ח מהל' לולב) בענין שמחת בית השואבה שלא הי' עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי ישראל וראשי ישיבות וסנהדרין וחסידים, וכל העם באים לראות ולשמוע יע"ש.

שמחת בית השואבה בימינו

גם בזה ז"ש שבעה"ר אין לנו בית המקדש וא"א לשמוח שמחה גדולה כמו אז מ"מ יש מצוה לשמוח בהשי"ת בחג הסוכות וכמו שכתב בספר יסוד ויורש העבודה (שער אחד עשר ס"פ י"ד) וז"ל: חסידים ואנשי מעשה עושים לזכר שמחת בית השואבה להיות נעורים כמעט כל לילות של חול המועד בזמירות ושבחים ומריבים נרות בסוכה בלילות אלו. (שו"ת אבן השם סימן ג. ובשו"ת שואל ומשיב חמישה סימן ג. ובשו"ת מנחת אלעזר חלק א סימן כ"ט. וכמו שהביא בחזון עובדיה סוכות עמוד רכא. ובס' סוכת ציון עמ' רל"ז)

מנהג בני אשכנז באמירת פסוקים

ונוהגים לומר מזמורי תהילים ושיר השירים ומונהג ארץ ישראל לומר ט"ו שיר המעלות שבתהילים, ומזמרים מפיזי ר"ה ויה"כ וחרוזי ידיד נפש. (יסוד ויורש העבודה, משמרת השלום סי' מה, בכ"י סק"ג, פס"ת תרסא אות ב)

השירים שישוררו בשמחת בית השואבה

ומזמרים ומרקדים 'אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו' ראשונים מה טוב חלקינו'. (בכ"י סק"ג, פס"ת תרסא אות ב)

מי הם הרוקדים

בבית המקדש היו רוקדים גדולי ישראל והתלמידי חכמים וכל העם היו מסתכלים בהם.

צורת הריקודים

יש לרקוד מבלי להתבייש, וכבר כתב הרמב"ם (סוף הלכות לולב) שכל המשפיל עצמו ומקיל גופו בשמחת בית השואבה, הוא הגדול המכובד.

ילדים וגושים בשמחת בית השואבה

אין למנע מנשים וילדים לבא לשמחת בית השואבה, וכך היה המנהג בבית המקדש שכולם היו באים לראות בשמחה זו, ומכל מקום צריך הקפדה יתירה בזמנים קדושים אלו שלא תהא ערבוביה, וכבר העירו על זאת רבות, ואשריהם ישראל שעושין שמחה זו באופן הכשר ביותר.

עזרת נשים בבית השואבה

הנה המקור לבניית עזרת נשים בכל בית כנסת הוא מהמנהג לבנות עזרת נשים לנשים בשמחת בית השואבה, [כמו שעשו בבית המקדש תיקון בזה המבואר מיד], ומשום כך צריך זהירות יתירה בצניעות בשמחות אלו והקולל תלוי על צוואר המארגנים שיהיה בקדושה יתירה, ומבואר (בירושלמי סוטה טו א. ובתוספתא פקד' ד' דסוכה הלכה א') דבשמחת בית השואבה בנו גזוזטרא מיוחדת לנשים כדי שיוכלו לראות את שמחת בית השואבה. וכן הוא בגמרא סוכה (כא ע"ב. וברמב"ם פיר' ה' מהלכות לולב הלכה יב). (ילקוט יוסף דינים לאשה ולבת פ"ט הל' ב ע"ג)

כיבוד בשמחת בית השואבה

יש להזהיר את העם, במקומות שמבאין קונגל לבאי השמחה שאם אוכלים כביצה חייבים בסוכה (חו"ע סוכות עמ' קל), והמחמירים אפילו מים אינם שותים חוץ לסוכה. (שו"ע או"ח סי' תרלט ס"ב)

בן חו"ל להשתתף ב-בית השואבה במצאי יו"ט ראשון

מותר לבן חו"ל להשתתף בשמחת בית השואבה בא"י במצאי יום טוב ראשון, גם הנעשית עם כלי שיר, אף שאצלו הוא ליל יו"ט שני. (הליכות שלמה סוכות עמ' רלט, נסעי גבריאלי סוכות עמ' שלט)

שמחת בית השואבה ביחיד

גם במקום שלא מתקיימות שמחות בית השואבה יורז אדם את עצמו לשמוח לבדו או עם בני ביתו. (דגל ירושלים סוכה וארבעת המינים עמ' שז)

הנמנע משמחת בית השואבה

וכל המונע עצמו משמחת בית השואבה [ובעיקר משמחת החג בכלל] הוא שוטה וראוי לעונש. (פסקי תשובות או"ח סי' תרסא אות ב, בשם כל גדולי הפוסקים)

השתתפות אבל בשמחת בית השואבה

אבל תוך י"ב חודש לאביו ואמו או ל' לשאר קרובים יש אומרים שלא ישתתף בריקודים ומחולות, אלא באמירת שיר המעלות וכיוצא בדברי תשבחות וזכר לשמחת בית השואבה (גשר החיים פכ"ג סי' ג' אות ז), ויש אומרים שמותר גם בריקודים ומחולות, וזולת אם יש כלי זמר שאז אין לו להשתתף. (ס' חול המועד כהלכתו בהוספות לפ"ב סעי' מ"ב בשם הגר"ש ואונג'ר שליט"א, וז"ל בהדיא להתירא בס' פרי האדמה הל' לולב פי"ח ה"ג מובא במבוא למחזור המופרש, שגדולי הדור הכריחוהו כשהיה בביתו"ל להשתתף ולרקוד בשמחת בית השואבה בשנת אבלותו, שלא ישמט משם ויהיה כאבלות בפרהסיא). (פסקי תשובות או"ח סי' תרסא אות ב)

ראש ישיבה או ר"מ אבל בשמחת בית השואבה

ראש ישיבה אבל שאם לא יבא לשמוח עם בני הישיבה כולם ירגישו בחסרונם והיא אבלות בפרהסיא מותר לו להשתתף בשמחת בית השואבה המתקיימת בישיבה אף אם יש תזמורת המנגנת [ואולי אף לרקוד]. (חו"ע אבלות ה"ב עמ' שסד)

שינה מחוץ לסוכה מחמת משמחת בית השואבה

אין שום היתר לבחור שחור מאחור משמחת בית השואבה לישון מחמת כך חוץ לסוכה, ואפילו שינת עראי. (הליכות שלמה מועדים תשרי עמ' קעא, אורחות הלכה הע' 133)

שינה מחוץ לסוכה מחמת רעש משמחת בית השואבה

אדם שבוים מסוים מימי הסוכות עורכים ליד סוכת שמחת בית השואבה ומחמת רעש זה אינו יכול לישון, הרי הוא מצטער ופסור מהסוכה, אבל אם גר במקום שבכל לילה עורכים שמחה זו צריך למצא סוכה אחרת שיוכל לישון בה. (שונה הלכות תורת המועדים עמ' קלא סק"ד)

רעש מהשכנים ומשמחת בית השואבה

אדם שמצטער שאינו נרדם מחמת שגר במקום מרכזי וכל לילה יש שמחת בית השואבה עד השעות המאוחרות, יכול להיכנס לביתו אם שם יותר שקט, ויירדם בנקל, אם הרעש שם אותו הרעש ורק המיטה יותר נוחה וכד' יש להסתפק, ואולי משום שצירוף הדברים גורם יש להקל שס"ס בבית אינו מצטער מכל הסיבות שמכללם הם דברי המצטעים את רוב בנ"א.

שמחת בית השואבה בזמנים מיוחדים

שמחת בית השואבה בליל חג ראשון

יש מי שאומר שכבר בליל ראשון של חג [כשהל בחול] יש עניין לשמוח שמחת בית השואבה. (קו' מעייני הישועה עמ' מג)

שמחת בית השואבה בליל שבת חוה"מ

אין לחוג שמחת בית השואבה בליל שבת חוה"מ, ואף במקדש לא היתה נערכת השמחה בליל שב"ק. (משנה סוכה דף נ ע"א, רמב"ם פ"ח מהל' לולב הל' ג)

שמחת בית השואבה במוצ"ש חוה"מ

אסור לאב לומר לבניו לכו לישון בשבת בצהרים בכדי שיהיה לכם כח במוצאי שבת לשמחת בית השואבה, אבל מותר לומר להם לכו לישון בסתם, ואין לחוש בזה למכין משבת לחול כשאינו מפרש. (משנ"ב סי' רצ סק"ד, ובס' יום זה לישראל עמ' רסב)

שמחת בית השואבה ביום

במקדש היו מתחילים השמחה מיד אחר הקרבת תמיד של בין הערבים, ונמשכים ללילה, ונשמע מכאן שניתן לעשות השמחה גם ביום [ולכן נשתרש המנהג מכיון שבמקדש עיקר השמחה היתה בלילה, וכן שהיו רוקדים עם האבוקות]. (תשובות והנהגות הו"ר עמ' ססט)

שמחת בית השואבה בליל הו"ר

הגר"א זי"ע וכן הדברי חיים מצאנו זי"ע היו נוהגים לעשות שמחת בית השואבה גם בליל הושענא רבא (משמרת שלום סי' מה, זרע אמת ח"ב סי' קנ, ובפסקי תשובות הערות סימן תרסא הערה 5). אמנם יש שכתבו שבבילי הוש"ר לא נהגו לעשות שמחת ביה"ש, ובפרט אם משום כך נגרם ביטול תורה מלימוד הלילה. (משמרת שלום סי' ס"ה בסוף הביאורים, ומ"מ כ' שם שבין ספר לספר שבתהילים יעשו ורקוד לצאת י"ח, כי בא מועד סוכות עמ' רנו)

שמחת בית השואבה במצאי שמחת תורה

כתב הגר"ר דניאל טירני ז"ל אבד"ק פירינצי בספרו דזכורני גם אני דבהיותי משרת בקודש בעיר פיסארו ספרו לי שבדור שלפנינו היו רוצים בני קק"י איטליאנו לעשות זכר לשמחת בית השואבה במצאי יו"ט האחרון של חג כאשר היו עושים שם בני בית הכנסת ספרדי והיו באים לעכב ולמחות בבני בית הכנסת איטלקי. (עיקר הד"ס סי' כז אות יא)

הכנות לשמחת בית השואבה

נגן ישראל לעבוד בחוה"מ

מותר לנגן ע"נ נגנים ישראלים בכלי שיר למיניהם, ואין בזה משום חשש מלאכה בחוה"מ, ואם יש נגן בחינם יש להעדיפו. (הליכות שלמה סוכות עמ' רלט, וראה עוד ביבי"א ח"ג או"ח סי' כט, וביוח"ד ח"א סי' קא), ומ"מ מותר לשלם לנגנים מכיוון שניכר שהוא לצורך שמחת החג. (שש"כ פס"ז הע' קעט)

תיקון כלי שיר לצורך שמחת בית השואבה

אסור לתקן תיקונים של אומן בימי חול המועד כלי שיר גם לא לצורך מצווה כשמחת בית השואבה. ובכלל זה כיוון מיתרי הגיטרה, וכן לכוון מערכת הגברה ורס קול [וליע"ב] (שמירת המועד כהלכתו עמ' קד) אבל תיקון מעשה הדיוט מותר, כשאר צרכי המועד. (וראה עוד ביבי"א ח"ד או"ח מו אות ד, ובשו"ת יחו"ד ח"ד סי' לד ד"ה אומנם)

הדפסת מודעה לשמחת בית השואבה בחוה"מ

מותר להדפיס מודעה לציבור על קיום שמחת בית השואבה, ובודאי שעדיף להקליד מלכתוב ביד, ואם כותב ביד ישתדל לכתוב את השורה הראשונה או את הכל עקום [באלכסון]. (המועדים כהלכתם חוה"מ עמ' תתע)

בניית במה בחול המועד לצורך בית השואבה

אם יש צורך לבנות בימה בחול המועד לצורך בית השואבה שישבו שם הרבנים וכו', אין לבנות את כל הבימה בחול המועד, אלא יש להכין מערב יו"ט את הפרקים ורק להברם בחול המועד. (תוס' סוטה מא ע"א, חוש שני חוה"מ עמ' רמד)